

- ting rust enkel op de Commissie, wanneer deze de in artikel 93, lid 2, bedoelde procedure inleidt.
3. De in artikel 93, lid 3, eerste volzin, neergelegde verplichting om de Commissie in kennis te stellen van voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen, betreft niet slechts het oorspronkelijke ontwerp, doch ook latere wijzigingen daarin, met dien verstande dat dergelijke informatie aan de Commissie kunnen worden verstrekt bij gelegenheid van het overleg waartoe de oorspronkelijke kennisgeving aanleiding heeft gegeven.
  4. Het uitvoeringsverbod van artikel 93, lid 3, laatste volzin, is van toepassing op de voorgenomen steunregeling in haar geheel en in haar door de nationale autoriteiten vastgestelde definitieve vorm. Indien het aanvankelijk aangemelde ontwerp tussentijds wijzigingen heeft ondergaan waarvan de Commissie niet in kennis is gesteld, is het verbod van toepassing op het gewijzigde ontwerp, tenzij de zogeheten wijziging in werkelijkheid een afzonderlijke steunmaatregel vormt, die op zichzelf zou moeten worden beoordeeld en die dus geen invloed kan hebben op het oordeel dat de Commissie reeds over het oorspronkelijke ontwerp heeft gegeven; in dit laatste geval geldt het verbod enkel voor de met die wijziging tot stand gebrachte steunmaatregel.

In de gevoegde zaken 91 en 127/83,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Gerechtshof te Amsterdam, in de aldaar aanhangige gedingen tussen

HEINEKEN BROUWERIJEN BV

en

INSPECTEUR DER VENNOOTSCHAPSBELASTING TE AMSTERDAM (zaak 91/83)

en tussen

HEINEKEN BROUWERIJEN BV

en

INSPECTEUR DER VENNOOTSCHAPSBELASTING TE UTRECHT (zaak 127/83),

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van de artikelen 92 en 93 EEG-Verdrag,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Vijfde kamer),

samengesteld als volgt: O. Due, kamerpresident, C. Kakouris, U. Everling,
Y. Galmot en R. Joliet,

rechters,

advocaat-generaal: G. F. Mancini
griffier: D. Louterman, administrateur

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG ingediende opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

A — *De nationale wetgeving*

1. De Wet Selectieve Investeringsregeling

Om te komen tot verlichting van de problemen die het gevolg zijn van de congestie van de verstedelijkte gebieden in het westen van Nederland (de „Randstad”), werd in 1972 aan het Nederlandse parlement een ontwerp van een Wet Selectieve Investeringsregeling (hierna: SIR) voorgelegd; volgens dat ontwerp zou een heffing worden ingevoerd op de meeste nieuwe investeringen in dat gedeelte van het land.

De SIR (Stb. 1974, 95) werd op 27 februari 1974 vastgesteld. Artikel 3, lid 1, van de wet bepaalt:

„Een heffing [is] verschuldigd ter zake van:

- a) het verkrijgen van een bouwvergunning tot het bouwen van een gebouw;
- b) het bouwen van een installatie.”

Volgens de artikelen 5, lid 1, en 10, lid 1, worden de in artikel 3, lid 1, sub a en b, bedoelde heffingsbedragen vastgesteld op 25 % respectievelijk 3 % van de geschatte aanschaffings- of voortbrengingskosten. Zowel artikel 5, lid 2, als artikel 10, lid 2, bepalen dat deze percentages bij algemene maatregel van bestuur kunnen worden gewijzigd en dat daarbij verschillende percentages kunnen worden vastgesteld naar gelang van het gebied

waar wordt gebouwd, of naar gelang van de aard of de bestemming van het gebouw of de installatie.

Vóór haar inwerkingtreding op 1 oktober 1975 werd de SIR gewijzigd bij wet van 28 mei 1975 (Stb. 1975, 290), die onder meer voorschrijft dat bij algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald dat de heffing niet van toepassing is ten aanzien van gebouwen of installaties die in een bepaald gebied worden gebouwd. Een algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van deze bepaling werd vastgesteld op 17 juni 1975 (Stb. 1975, 325). Dienvolgens is de SIR slechts voor een zeer beperkt gedeelte van haar toepassingsgebied in werking getreden en op basis van een besluit van 6 september 1976 (Stb. 1976, 478) werd de voorziene heffing opgeschort met terugwerkende kracht tot 9 juni 1976. Vervolgens werd deze opschorting echter weer herroepen met ingang van 29 juni 1978.

2. De Wet Investeringsrekening

Op 16 februari 1977 werd het Nederlandse parlement een ontwerp van wet voorgelegd, dat is uitgemond in de Wet Investeringsrekening (hierna: WIR; Stb. 1978, 368).

In de considerans van deze wet werd overwogen „dat het wenselijk is, om in het belang van de werkgelegenheid de investeringen te stimuleren en daarbij rekening te houden met de belangen van de sociaal-economische ontwikkeling van bepaalde gebieden, de ruimtelijke ordening, . . . een goed leefmilieu en een zuinig gebruik van energie en grondstoffen.”

Het ontwerp WIR voorzag in een stelsel van investeringsbijdragen (basispremies) en investeringstoeslagen (selectieve premies) waarmee het bedrag van de belas-

ting die verschuldigd was in het jaar waarin een investering plaatsvindt, zou worden verlaagd. In beginsel zouden de basispremies voor alle ondernemingen in Nederland, ongeacht de aard of de plaats van de activiteiten, algemeen moeten werken. Voldeed de investering aan bepaalde voorwaarden, dan zou de investerende ondernemer behalve op de basispremie aanspraak kunnen maken op één of meer selectieve premies. Tot deze laatste behoorde een „algemene regionale toeslag” voor investeringen in gebouwen en installaties buiten de Randstad.

Bij brief van 28 februari 1977 meldde de Nederlandse regering op grond van artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag het wetsontwerp WIR aan bij de Commissie.

Bij brief van 26 mei 1977 antwoordde de Commissie, dat zij de procedure van artikel 93, lid 2, EEG-Verdrag tegen het betrokken wetsontwerp had ingeleid, met name wat betreft de algemene regionale toeslag. De Commissie wees er daarbij op, dat zij tegen een dergelijke regeling geen bezwaar maakte „voor zover de steun wordt toegekend binnen de regio's en de maxima waarvoor de Commissie op 18 februari 1974 een uitzondering heeft toegestaan.” Aangezien zij echter niet wist, welk geografisch toepassingsgebied voor de premie zou worden aangewezen, verklaarde de Commissie dat zij niet kon nagaan of deze steun in aanmerking kon komen voor toepassing van een van de afwijkingsbepalingen van artikel 92, lid 3, EEG-Verdrag.

In het daarop volgende overleg met de Commissie zag de Nederlandse regering af van de invoering van de algemene regionale toeslag en bracht zij het bedrag daarvan onder in de basispremie, die volgens de Commissie als algemene maatregel niet viel onder artikel 92, lid 1, van het Verdrag. Het wetsontwerp werd

dienovereenkomstig gewijzigd en de Commissie bij brief van 16 maart 1978 daarvan in kennis gesteld.

kend naar een percentage van 11 i.p.v. 23."

Bij brief van 21 april 1978 deelde de Commissie de Nederlandse regering mee, dat de op 26 mei 1977 tegen het ontwerp-WIR ingeleide procedure was beëindigd. De Commissie verklaarde, nota ervan te hebben genomen dat „de algemene regionale toeslag niet zal worden ingevoerd."

Zoals hiervoor vermeld, werd het besluit van 6 september 1976 ingetrokken per 29 juni 1978. De verlaging van de bijdrage gold dus voor aanvragen die tussen 24 mei en 29 juni 1978 waren ingediend.

B — Antecedenten van de gedingen en procesverloop

De WIR werd op 29 juni 1978 vastgesteld en trad op 19 juli daaraanvolgend in werking met terugwerkende kracht tot 24 mei 1978. Zij voorzag onder meer in de invoering van een voor het gehele land gelijke investeringsbijdrage van 23 % voor nieuwe gebouwen — hoger dan oorspronkelijk was voorgesteld.

1. Verzoekster in het hoofdeding, de vennootschap Heineken Brouwerijen BV, te Zoeterwoude (hierna: verzoekster), heeft in de Randstad in 1978 en 1979 twee investeringen gedaan, die beide in aanmerking kwamen voor de WIR-bijdrage. Voor één dezer investeringen is de bijdrage evenwel verlaagd krachtens de overgangsregel van artikel 36 van de WIR. De andere investering is onderworpen aan de SIR-heffing.

Tijdens de behandeling van het wetsontwerp in het Nederlandse parlement werd het voornemen bekendgemaakt om de sinds 9 juni 1976 geschorste SIR-heffing opnieuw van kracht te laten worden. Vervolgens werden de artikelen 5, lid 2, en 10, lid 2, van de SIR gewijzigd door de WIR. Voorts werd in plaats van de oorspronkelijk ontworpen overgangsregeling de volgende bepaling opgenomen in artikel 36 van de WIR:

Daarop heeft verzoekster bij het Gerechtshof te Amsterdam twee beroepen ingesteld, respectievelijk tegen een uitspraak van de Inspecteur der Vennootschapsbelasting te Amsterdam, en tegen een van die te Utrecht. Bij de eerstbedoelde uitspraak was verzoeksters aanvraag om een integrale WIR-bijdrage voor de eerste investering afgewezen, bij de tweede was de SIR-heffing op de andere investering bevestigd.

„Met betrekking tot gebouwen ten aanzien waarvan de aanvraag ter verkrijging van de bouwvergunning als is bedoeld in artikel 3, eerste lid, letter a, van de Wet Selectieve Investeringsregeling is ingediend vóór het tijdstip waarop het besluit tot intrekking van ons besluit van 6 september 1976 (Stb. 478) in werking treedt, wordt . . . de investeringsbijdrage bere-

2. Voor het Gerechtshof heeft verzoekster betoogd, dat door de maatregelen van de SIR en de WIR in onderlinge samenhang gezien, in feite een steunmaatregel tot stand is gekomen die een zelfde werking heeft als de oorspronkelijke

steunmaatregel in het ontwerp WIR, waartegen de Commissie bedenkingen had geuit en een procedure krachtens artikel 93, lid 2, EEG-Verdrag had ingeleid. Met name heeft zij erop gewezen, dat de SIR, de in die wet aangebrachte wijzigingen van de artikelen 5, lid 2, en 10, lid 2, het gedifferentieerde tarief van artikel 36 van de WIR en de feitelijke werking van deze wet te zamen met die van de SIR, ieder voor zich dan wel in combinatie zijn aan te merken als een steunmaatregel of als steunmaatregelen in de zin van artikel 92 EEG-Verdrag, welke zonder kennisgeving op de voet van artikel 93, lid 3, van het Verdrag tot uitvoering is dan wel zijn gebracht.

3. De belastinginstanties hebben deze stellingen bestreden.

4. Het Gerechtshof heeft de behandeling van de zaak geschorst en het Hof van Justitie de volgende prejudiciële vragen voorgelegd:

„1. Dient of dienen de Wet Selectieve Investeringsregeling, de in die wet aangebrachte wijzigingen met het oog op de gezamenlijke werking met de Wet Investeringsrekening, het in artikel 36 van laatstgenoemde wet opgenomen gedifferentieerde tarief, dan wel de gezamenlijke feitelijke werking van die wetten, ieder voor zich dan wel in combinatie te worden aangemerkt als een steunmaatregel of als steunmaatregelen in vorenbedoelde zin?

2. Moet artikel 93, lid 3, van het Verdrag zodanig worden uitgelegd dat een kennisgeving door een Lid-Staat aan de Commissie van het voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen voor iedere be-

langhebbende terstond en duidelijk kenbaar moet zijn geweest?

3. Dient een zodanige kennisgeving zich ook uit te strekken tot de in het ontwerp van de steunmaatregel aangebrachte wijzigingen tijdens de parlementaire behandeling?

4. Moet, indien van een aangebrachte wijziging in een nieuw in te voeren steunmaatregel geen kennis is gegeven aan de Commissie, terwijl het ontwerp van de steunmaatregel waarin die wijziging is aangebracht wel ter kennis van de Commissie is gebracht, het uitvoeringsverbod bedoeld in artikel 93, lid 3, laatste volzin van het Verdrag geacht worden van toepassing te zijn en zo ja, dient dit verbod zich alsdan uit te strekken over de gehele uiteindelijk tot stand gebrachte steunmaatregel dan wel uitsluitend over het met die wijziging tot stand gebrachte gedeelte van de steunmaatregel?”

5. Krachtens artikel 20 van 's Hof's Statuut-EEG zijn schriftelijke opmerkingen ingediend door verzoekster in het hoofdgeding, de vennootschap Heineken Brouwerijen BV, vertegenwoordigd door F. Salomonson, advocaat te Amsterdam, en A. E. Roest Crollius, belastingadviseur te Rijswijk; door de Nederlandse regering, vertegenwoordigd door I. Verkade, secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse zaken; door de Italiaanse regering, vertegenwoordigd door P. G. Ferri, avvocato dello Stato, als gemachtigde; en door de Commissie, vertegenwoordigd door B. van der Esch als gemachtigde.

6. Bij beschikking van 1 februari 1984 heeft het Hof besloten de beide zaken voor de mondelinge behandeling en het arrest te voegen.

7. Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten tot de mondelinge behandeling over te gaan na de Commissie de hierna onder punt III weergegeven vragen te hebben gesteld.

8. Bij beschikking van 28 maart 1984 heeft het Hof besloten de beide zaken naar de Vijfde kamer te verwijzen.

II — Bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen

i) Opmerkingen vooraf

De Italiaanse regering merkt op, dat de door het Gerechtshof aan de orde gestelde problematiek vooraf een andere vraag doet rijzen, namelijk of de artikelen 92 en 93 EEG-Verdrag in aanmerking komen voor een verzoek om uitlegging krachtens artikel 177. In dit verband vestigt zij de aandacht op 's Hof's rechtspraak, met name op het arrest van 22 maart 1977 (zaak 78/76, Steinike & Weinlig, Jurispr. 1977, blz. 595), waaruit weliswaar blijkt dat het Hof niet volledig uitsluit dat een nationale rechter zich met een verzoek om uitlegging van de verdragsbepalingen betreffende steunmaatregelen tot het Hof kan wenden, maar ook dat aan de mogelijkheid om met het oog op de oplossing van een nationaalrechtelijk geschil met de in de artikelen 92 en 93 vervatte voorschriften te rade te gaan, beperkingen zijn gesteld. Zolang het gaat om de vraag of een steunmaatregel al dan niet verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, heeft het communautaire voorschrift geen belang in een voor een nationale rechter aanhangig geding, omdat daarover alleen een oordeel kan worden geveld door het orgaan dat door artikel 93 institutioneel

is aangewezen: de door deze bepaling voorziene bijzondere procedure en de terzake aan de Commissie toegekende bevoegdheden moeten worden geëerbiedigd. Bedoelde overlegprocedure is onontbeerlijk om de normatieve beoordeling van de in artikel 92 gestelde onverenigbaarheid in het concrete geval te laten uitmonden in een uitdrukkelijk verbod waarbij wordt geconstateerd dat de steunmaatregel in strijd is met het Verdrag.

De door het gerechtshof gestelde vragen hebben betrekking op een situatie waarin een dergelijke door de Commissie ingeleide procedure na de antwoorden van de Nederlandse regering is beëindigd.

ii) De eerste vraag

1. Volgens *verzoekster* levert de herinvoering in juni 1978 van heffingen ingevolge de SIR, in combinatie met de WIR, een steunmaatregel op in de zin van artikel 92 EEG-Verdrag. Daarenboven vormt de toepassing van artikel 36 van de WIR op zichzelf reeds een steunmaatregel in de zin van artikel 92.

1.1. In plaats van het in het oorspronkelijke ontwerp-WIR voorziene systeem van een landelijke basispremie en een algemene regionale toeslag voor investeringen buiten de Randstad, is de landelijke basispremie verhoogd tot de som van oorspronkelijke basispremie plus algemene regionale toeslag. Om tot de beoogde regionale differentiatie te komen, is tegelijkertijd het heffingstelsel van de SIR opnieuw ingevoerd. De percentages van basispremie en heffingen zijn daarbij zo vastgesteld, dat het resultaat hetzelfde is als in het door de Commissie verworpen stelsel. *Verzoekster*

wijst in dit verband met name op de aanvullende memorie van antwoord van 16 maart 1978 van de regering aan het Nederlandse parlement, waarin aan de hand van tabellen en percentageberekeningen wordt uiteengezet, dat het financiële effect van de SIR-heffing in combinatie met de (nieuwe) WIR-basispremie gelijk is aan het effect van de oorspronkelijk voorziene basispremie en algemene regionale toeslag.

Het is evident dat de regering ernaar streefde om door middel van de gecombineerde werking van de SIR en de WIR datgene te bereiken wat de Commissie onaanvaardbaar oordeelde toen het in de vorm van een algemene regionale toeslag was gegoten. Het is overigens van ondergeschikte betekenis wat de bedoeling was van de regering.

Als voorbeeld noemt verzoekster de wijziging van de artikelen 5, lid 2, en 10, lid 2, van de SIR, krachtens welke de SIR-heffing kan worden verlaagd voor bepaalde instellingen of fondsen die, omdat zij niet onder de vennootschapsbelasting vallen, immers niet van investeringsbijdragen krachtens de WIR zouden kunnen profiteren.

1.2. Met betrekking tot artikel 36 van de WIR merkt verzoekster met name op, dat volgens artikel 3a, lid 2, van de SIR bij herinvoering van de SIR-heffing voor gebouwen geen heffing verschuldigd is, indien de bouwvergunning is aangevraagd vóór het tijdstip van herinvoering. Tijdens de parlementaire behandeling van de WIR/SIR-combinatie kwam het

probleem aan de orde, dat ondernemers die vóór het tijdstip van herinvoering een bouwvergunning aanvroegen, geen SIR-heffing verschuldigd waren, doch wél in aanmerking zouden kunnen komen voor de landelijke WIR-basispremie van 23 %. Daarmee zou afbreuk worden gedaan aan het doel van de WIR/SIR-combinatie, te weten het bereiken van een regionale differentiatie.

Juist daarom werd artikel 36 in de WIR opgenomen, waarbij de WIR-investeringsbijdrage met betrekking tot gebouwen waarvoor vóór de herinvoering van de SIR-heffing (29. 6. 1978) een bouwvergunning was aangevraagd, werd verminderd met de SIR-heffing en zodoende teruggebracht van 23 tot 11 %.

Tijdens de kamerdebatten rees tegen artikel 36 voorts het bezwaar, dat dit artikel landelijke werking had, en dus ook gold voor gebieden buiten de Randstad. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen, besloot de Nederlandse regering de werkingsfeer van artikel 36 tot de Randstad te beperken (en het artikel niet toe te passen op gebouwen die van de SIR-heffing zijn vrijgesteld).

Artikel 36 heeft mitsdien tot gevolg, dat ten aanzien van investeringen voortvloeiende uit aanvragen voor een bouwvergunning welke zijn ingediend vóór 29 juni 1978, een specifieke distorsie optreedt: binnen de Randstad geldt een WIR-premie van 11 %, daarbuiten een WIR-premie van 23 %.

2. De *Nederlandse regering* merkt in de eerste plaats op dat de SIR-heffing een globaal werkend instrument is en naar haar aard niet is aan te merken als een steunmaatregel in de zin van artikel 92 EEG-Verdrag. Na het overleg met de Commissie mocht de Nederlandse regering ervan uitgaan, en gaat zij er nog steeds vanuit, dat het SIR-instrument vanuit gemeenschapsrechtelijk oogpunt niet op bezwaren stuit.

De WIR kan worden omschreven als een instrument tot stimulering van de investeringen, bestaande uit een combinatie van een algemene basispremie en bijzondere toeslagen. De algemene basispremie kan niet worden aangemerkt als een steunmaatregel in de zin van de artikelen 92 en 93 EEG-Verdrag, want daarvoor is immers vereist dat bepaalde ondernemers of bepaalde produkties door de overheid worden bevoordeeld. Bedoelde algemene basispremie ontbeert een selectief karakter, omdat zij ten goede komt aan alle ondernemers en produkties. De bijzondere toeslagen hebben wel het karakter van steunmaatregelen in de zin van het EEG-Verdrag, doch voor zover zij zijn gehandhaafd, zijn zij door de Commissie verenigbaar bevonden met de gemeenschappelijke markt.

Volgens de Nederlandse regering is de samenloop van WIR en SIR evenmin als een steunmaatregel in de zin van artikel 92 EEG-Verdrag aan te merken. Weliswaar kan niet worden ontkend dat er in de loop der tijd is getracht de beide wetten beter op elkaar te doen aansluiten, maar het gaat om twee afzonderlijke wetten met elk een eigen doelstelling: de WIR beoogt de investeringen te stimuleren en de SIR is erop gericht, de investeringen vanuit de specifieke invalshoek van de concentratie en congestie in een bepaald gebied te beïnvloeden en draagt dus bij tot een verantwoorde inrichting van het gebied.

Ten tijde van het overleg met de Commissie in 1978 over de opzet van het wetsontwerp-WIR, is met de Commissie gesproken over een gelijktijdige reactivering van de SIR, hetgeen de Commissie evenmin aanleiding heeft gegeven tot een andere zienswijze.

2.1. De Nederlandse regering merkt ten slotte op, dat artikel 36 WIR slechts een verlaging van de WIR-basispremie in enkele zeer specifieke gevallen behelst; het ziet op investeringen verricht tussen 23 mei en 28 juni 1978. Het is een bepaling van overgangsrecht met het oog op het voorkomen van oneigenlijk gebruik van de WIR. Daar de bepaling een verlaging van een algemeen geldende basispremie beoogt, kan zij naar haar aard niet worden aangemerkt als een maatregel in strijd met artikel 92 EEG-Verdrag.

3. De *Italiaanse regering* laat zich bij de eerste vraag niet uit over de grond van het probleem. Deze vraag kan niet in verband worden gebracht met de uitlegging van artikel 92 EEG-Verdrag. In het kader van deze bepaling heeft de kwalificatie van een overheidsoptreden als steunmaatregel immers geen enkele praktische betekenis, indien daarbij niet tevens een oordeel wordt gegeven over de verenigbaarheid ervan met de gemeenschappelijke markt. Dit te beoordelen is echter de primaire en onvervreemdbare bevoegdheid van de Commissie.

Had de vraag evenwel betrekking op de uitlegging van artikel 93, dan zou de kwalificatie als steunmaatregel dienstig zijn voor de vaststelling of in het aan het Hof voorgelegde geval termen aanwezig

waren of zijn voor een verplichte dan wel facultatieve toepassing van de in deze bepaling voorziene actiemiddelen en procedures, ware het niet dat de vraag, bezien vanuit dit procedurele oogpunt, kennelijk overbodig wordt door de antwoorden op de overige vragen, die haar van elke betekenis beroven in een intern geding, waarin het gaat om de toepassing van nationale voorschriften ten aanzien waarvan geen eindbeslissing in de zin van artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag is getroffen, noch een daartoe strekkende procedure hangende is.

4. Volgens de *Commissie* gaat het te ver om een heffing gericht op het afremmen van bepaalde activiteiten in bepaalde gebieden, te beschouwen als indirecte steun voor andere activiteiten in andere gebieden. De reden is duidelijk: voor een onderneming die omwille van dit soort heffingen zou besluiten de Randstad geheel of gedeeltelijk te verlaten, ligt immers de gehele gemeenschappelijke markt open. Het is derhalve onmogelijk te voorspellen of een dergelijke onderneming zich elders in Nederland gaat vestigen of uitbreiden. Om deze reden heeft de *Commissie* de SIR nooit als steunmaatregel beschouwd. Destijds is terzake een informele ambtelijke mededeling gedaan, dat de artikelen 92 en 93 EEG-Verdrag niet toepasselijk werden geacht.

Omdat de SIR slechts een maximale heffing vaststelde, volgt hieruit dat zelfs in de veronderstelling dat de SIR-heffing een steunkarakter had, eventuele variaties binnen dit maximum niet het karakter

van nieuwe maatregelen gehad zouden hebben. Tot een andere beoordeling van nationale remmende heffingen zou het slechts kunnen komen, indien een bepaalde heffing zou worden ingevoerd ter omzeiling van de artikelen 92 en 93 EEG-Verdrag. In casu is hiervan echter geen sprake.

Bovendien verandert een maatregel van ruimtelijke ordening die, afzonderlijk beschouwd, geen steunkarakter heeft, niet van aard door het parallelle bestaan of ontstaan van maatregelen die wel steunkarakter hebben. De twee instrumenten staan los van elkaar, zowel politiek als economisch en juridisch. Ook in een situatie waarin SIR-heffingen en WIR-premies coëxisteren, zijn ondernemingen uit de Randstad vrij te beslissen of zij zich naar andere Lid-Statens zullen verplaatsen dan wel van de WIR-regelingen zullen profiteren. Die wordt niet anders wanneer de reactivering van de SIR-heffingen politiek samenhangt met een wijziging in de modaliteiten van de WIR.

Naar de mening van de *Commissie* is het voldoende, het Gerechtshof in antwoord op de eerste vraag te doen weten dat een heffing ter afremming van bepaalde economische activiteiten, zelfs indien deze heffing regionaal beperkt is, geen steunmaatregel vormt voor bepaalde ondernemingen in gebieden waarin de heffing niet van toepassing is. Dit wordt niet anders wanneer een dergelijke heffing bestaat naast andere maatregelen die wel het karakter hebben van steunmaatregel in de zin van artikel 92, lid 1, EEG-Verdrag.

iii) *De tweede vraag*

1. *Verzoekster* meent dat in een geval als het onderhavige uit de kamerstukken of uit een publikatie in de Staatscourant duidelijk behoort te blijken of de steunmaatregel is aangemeld. Openbaarheid is van fundamenteel belang voor de ondernemingen, aangezien aanmelding bepalend is voor de rechtsgeldigheid van de tenuitvoerlegging van de steunmaatregel.

2. De *Nederlandse regering* merkt op, dat de informatie aan de Commissie in gevolge artikel 93 EEG-Verdrag ertoe dient, deze in staat te stellen toezicht te houden op de naleving door de Lid-Staten van de bepalingen van het Verdrag inzake de steunmaatregelen. Uit artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag of uit de jurisprudentie daarover kan dan ook geen enkele verplichting voor een Lid-Staat worden afgeleid om het voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen, waarvan aan de Commissie is kennisgegeven, ook terstond op enigerlei wijze aan elke belanghebbende kenbaar te maken.

3. De *Italiaanse regering* is van mening dat een ontkennend antwoord op de tweede vraag eenvoudigweg kan worden gebaseerd op artikel 93, lid 3, waarin geen verplichting tot algemene bekendmaking als in de gestelde vraag bedoeld, is voorgeschreven.

Deze conclusie vindt voorts steun in overwegingen van meer substantiële aard.

Zo is een eenvoudige kennisgeving aan de Commissie voldoende om het doel van het voorschrift te bereiken, namelijk de tussenkomst uit te lokken van het enige gezagsorgaan dat, onder voorbehoud van latere rechterlijke toetsing van

zijn handelwijze door het Hof, bevoegd is zich over de verenigbaarheid van de steunmaatregel uit te spreken.

Anderzijds blijkt duidelijk uit artikel 93, lid 1, dat de toepassing van de in artikel 92 gestelde beginselen een zaak is van de Commissie, in samenwerking met de Lid-Staten. Uitsluitend aan laatstgenoemden is dus een rol toebedeeld in de procedures die ter bereiking van het in artikel 93 gestelde doel zijn ingericht.

Een verdere bevestiging hiervan is te vinden in de bepaling van artikel 93, lid 2, luidens welke de Commissie, wanneer zij de procedure tot vaststelling van de onverenigbaarheid van een steunmaatregel inleidt, de belanghebbenden de gelegenheid moet bieden hun opmerkingen te maken.

Het is dus duidelijk dat, ook wanneer men de term „belanghebbende” zo ruim opvat dat hij ook andere subjecten dan de Staten omvat, zulks rechtens slechts betekenis krijgt in de procedure die door de Commissie wordt ingeleid; alleen deze laatste, en niet de staat die de oorspronkelijke kennisgeving heeft gedaan, heeft de verplichting om informatie te verstrekken.

4. De *Commissie* meent dat, gezien haar antwoord op de eerste vraag, de overige vragen van het gerechtshof geen beantwoording behoeven. Onder dit voorbehoud merkt zij op, dat artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag niet vergt dat alle belanghebbenden op de hoogte worden gebracht van alle voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen. Met name de aanmaning aan belanghebbenden om opmerkingen te maken, waarvan sprake is in artikel 93, lid 2, eerste alinea, heeft betrekking op de gevallen waarin de Commissie meent

de daar bedoelde procedure te moeten inleiden.

iv) De derde vraag

1. *Verzoekster* merkt op, dat ook indien het stelsel van heffingen op grond van de SIR ten tijde van het tot stand komen van deze wet (1973/1974) bij de Commissie is aangemeld, in 1978 opnieuw aanmelding had moeten plaatsvinden van de herinvoering van de heffing en van de afstemming van de SIR op de WIR. In de correspondentie tussen de Commissie en de Nederlandse regering wordt niet gesproken over de herinvoering van de SIR-heffing in combinatie met de wijziging in het ontwerp-WIR. Bovendien heeft de Commissie de procedure van artikel 93, lid 2, EEG-Verdrag in april 1978 beëindigd en is de invoering van artikel 36 in de WIR eerst in de maanden mei en juni 1978 tussen regering en parlement besproken. *Verzoekster* concludeert hieruit, dat de steunmaatregel niet naar behoren bij de Commissie is aangemeld.

2. De *Nederlandse regering* meent, dat een kennisgeving door een Lid-Staat aan de Commissie van het voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen zich ook zal dienen uit te strekken tot materiële wijzigingen van een voornemen tot invoering van steunmaatregelen, wanneer zodanige wijzigingen worden aangebracht tijdens een parlementaire behandeling.

3. De *Italiaanse regering* meent dat, indien de derde vraag bevestigend wordt beantwoord, in die zin dat de kennisgeving door de Lid-Staat zich ook moet uitstrekken tot alle wijzigingen die tijdens de parlementaire behandeling in het

ontwerp van de steunmaatregel worden aangebracht, zulks zou getuigen van een veel te formalistische opvatting van de betrekkingen die tussen Lid-Staat en de Commissie moeten worden onderhouden. Deze betrekkingen moeten de vorm aannemen van een daadwerkelijke en loyale medewerking van de Lid-Staat, die bij wege van een vruchtbare dialoog de doeltreffende vervulling van de ter uitvoering van artikel 92 aan de gemeenschapsinstelling opgedragen taken mogelijk moet maken. Doch dit wezenlijke resultaat kan worden bereikt zonder een nodeeloos strikte en zware procedure, die kennelijk niet met de geest en de opzet van artikel 93 EEG-Verdrag valt te rijmen.

In dit verband moet er ook rekening mee worden gehouden, dat het bij de in artikel 92 opgesomde categorieën steunmaatregelen vaak gaat om overheidsingrepen in verband met onvoorziene of tijdelijke situaties, die snel moeten worden uitgevoerd.

Het gaat dan ook niet aan, om in het onderhavige geval een wijziging die bij de definitieve goedkeuring van een reeds ter kennis van de Commissie gebracht ontwerp daarin is aangebracht, op één lijn te stellen met de wijziging van een reeds in werking getreden steunmaatregel. Waar artikel 93, lid 3, voorziet in een preventief toezicht van de Commissie op ontwerpen van steunmaatregelen en niet op reeds ingevoerde steunmaatregelen, aanvaardt het impliciet de mogelijkheid dat het aanvankelijke ontwerp in de loop van de nationale constitutionele procedures nog wordt gewijzigd, zonder dat deze wijzigingen daarom aan het onderzoek van de Commissie kunnen worden onttrokken. Het blijft evenwel een feit dat die wijzigingen zich voordoen in een initiatief van de staat, waarvan de Commissie reeds door de oorspronkelijke kennisgeving op de hoogte is gebracht, en dus in een situatie waarop de

Commissie tot aan het eindresultaat toezicht kan uitoefenen.

4. De *Commissie* betoogt dat de kennisgevingsplicht der Lid-Statens zich uiteraard ook uitstrekt tot wijzigingen die tijdens de parlementaire behandeling van een steunmaatregel worden aangebracht.

v) *De vierde vraag*

1. De *Nederlandse regering* is van mening dat, indien van een aangebrachte wijziging in een nieuw in te voeren steunmaatregel geen kennis is gegeven aan de *Commissie*, terwijl het ontwerp van de steunmaatregel waarin die wijziging is aangebracht, wel ter kennis van de *Commissie* is gebracht, het uitvoeringsverbod van artikel 93, lid 3, laatste volzin, geacht moet worden van toepassing te zijn en wel in beginsel ten aanzien van het met die wijziging tot stand gebrachte gedeelte. Een en ander sluit niet uit, dat de *Commissie*, indien wordt vastgesteld dat de wijziging de gehele steunmaatregel zodanig verandert, dat deze niet langer kan worden toegestaan, de gehele voorgenomen steunmaatregel kan afkeuren.

2. De *Italiaanse regering* merkt op, dat artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag duidelijk onderscheid maakt tussen een preliminaire fase, gekenmerkt door een informele gedachtenwisseling tussen *Commissie* en Lid-Staat, en de nadien ingeleide formele procedure van contentieuze aard, die tot een eindbeslissing moet leiden. Artikel 93, lid 3, laatste zin, bepallende dat de tenuitvoerlegging van de voorgenomen maatregelen wordt opgeschort totdat de *Commissie* een eindbeslissing heeft getroffen, verwijst duidelijk en ondubbelzinnig naar laatstbedoelde procedure. Hieruit volgt, dat de verplichting om de steunmaatregel niet ten uitvoer te leggen, niet kan ontstaan wan-

neer deze procedure, die slechts in sommige gevallen plaatsvindt en geen noodzakelijk gevolg van de kennisgeving van een ontwerp van steunmaatregel is, niet formeel door de *Commissie* wordt ingeleid. De *Commissie* kan overigens de procedure niet inleiden indien zij geen gegronde redenen heeft om aan te nemen, dat het ontwerp van de steunmaatregel of de daarin aangebrachte wijziging — zelfs indien geen kennisgeving heeft plaatsgevonden — onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt zal worden verklaard.

3. Volgens de *Commissie* blijkt uit artikel 93, lid 3, eerste zin, dat de laatste zin van dat artikel betrekking heeft op alle voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen.

III — Vragen aan de Commissie

Het Hof heeft de *Commissie* verzocht, een schriftelijke toelichting te geven op de besprekingen die zij met de *Nederlandse regering* heeft gevoerd, en op het standpunt dat zij destijds heeft ingenomen betreffende:

- a) het oorspronkelijk ontwerp-SIR;
- b) de mogelijkheid om deze wet tegelijkertijd met de inwerkingtreding van de WIR te reactiveren;
- c) de overgangsproblemen waarvoor in artikel 36 een oplossing wordt geboden.

Bij brief van 29 februari 1984 heeft de *Commissie* de vragen van het Hof beantwoord. Zij heeft met name de volgende punten beklemtoond:

- het ontwerp-SIR is niet als zodanig voorwerp geweest van besprekingen

met de Nederlandse regering. Wel is ambtelijk overleg gevoerd over één bepaald aspect, namelijk de toepassing van de SIR-heffing op EGKS-ondernemingen. Tijdens dit overleg hebben de diensten van de Commissie te kennen gegeven, dat zij de SIR niet als steunmaatregel in de zin van artikel 92 EEG-Verdrag beschouwden;

- de schorsing van de SIR betrof enkel de heffing. De mogelijkheid dat de SIR-heffing gereactiveerd zou worden, is de Commissie meegedeeld in ministerieel overleg over de bezwaren van de Commissie tegen bepaalde aspecten van de WIR in haar oorspronkelijk beoogde vorm. Evenmin als het oorspronkelijk ontwerp is deze reactivering als steunmaatregel beschouwd;
- gezien het overgangskarakter van artikel 36 van de WIR, heeft de Com-

missie gemeend destijds geen specifiek op deze bepaling betrokken standpunt te moeten innemen.

IV — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 29 mei 1984 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door verzoekster in het hoofdgeding, vertegenwoordigd door T. R. Ottervanger, advocaat te Rotterdam; de Nederlandse regering, vertegenwoordigd door D. J. Keur als gemachtigde; de Italiaanse regering, vertegenwoordigd door P. G. Ferri als gemachtigde; en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door B. van der Esch als gemachtigde.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 3 juli 1984 conclusie genomen.

In rechte

- 1 Bij twee uitspraken van 13 april 1983, ingekomen ten Hove op 24 mei en 7 juli daaraanvolgend, heeft het Gerechtshof te Amsterdam krachtens artikel 177 EEG-Verdrag vier prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van de artikelen 92 en 93 van het Verdrag.
- 2 Deze vragen zijn gerezen in het kader van twee gedingen tussen Heineken Brouwerijen BV, verzoekster in het hoofdgeding, en de Inspecteur der Vennootschapsbelasting te Amsterdam respectievelijk die te Utrecht, betreffende de over de periode 1977-79 door verzoekster verschuldigde belasting.
- 3 Blijkens het dossier had de Nederlandse regering, om te komen tot verlichting van de problemen die het gevolg zijn van de congestie van de verstedelijkte gebieden in het westen van Nederland — de zogenoemde „Randstad” —, het Parlement in 1972 een ontwerp voorgelegd voor een „Wet Selectieve Investeringsregeling” (hierna: SIR); volgens dat ontwerp zou een heffing

worden ingevoerd op de meeste nieuwe investeringen in dat gebied. De SIR werd vastgesteld in 1974, maar trad slechts voor een zeer beperkt gedeelte van haar toepassingsgebied in werking alvorens in 1976 te worden opgeschort.

- 4 Op 16 februari 1977 diende de Nederlandse regering bij het Parlement een ontwerp in voor een „Wet Investeringsrekening” (hierna: WIR); hierin werd voorzien in een stelsel van investeringsbijdragen en -toeslagen in de vorm van belastingverlagingen. Dit stelsel omvatte een basispremie voor iedere investering en een aantal selectieve premies. Tot deze laatste behoorde een „algemene regionale toeslag”, uitsluitend voor investeringen buiten de Randstad.
- 5 Bij brief van 18 februari 1977 meldde de Nederlandse regering op grond van artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag het ontwerp-WIR aan bij de Commissie. Deze antwoordde op 26 mei daaraanvolgend, dat zij in verband met dit ontwerp de procedure van artikel 93, lid 2, had ingeleid, met name met betrekking tot de selectieve premies en inzonderheid de algemene regionale toeslag, zulks op grond dat een specificatie van de in aanmerking komende regio's ontbrak. Na overleg met de Commissie zag de Nederlandse regering af van de invoering van de algemene regionale toeslag en nam zij het bedrag daarvan op in de basispremie. Na bij brief van 16 maart 1978 daarvan in kennis te zijn gesteld, deelde de Commissie op 21 april daaraanvolgend mee, dat de ten aanzien van het ontwerp-WIR ingeleide procedure was beëindigd.
- 6 Tijdens de parlementaire behandeling van het ontwerp-WIR werd besloten de SIR-heffing opnieuw in te voeren. Met het oog op de coördinatie van de twee regelingen werden in het ontwerp-WIR enkele wijzigingen van de SIR opgenomen. Verder werd in artikel 36 van de WIR bepaald, dat gedurende een overgangperiode eindigend bij de wederinvoering van de SIR-heffing, de investeringsbijdragen in de vorm van belastingverlaging zouden worden verminderd voor investeringen in de Randstad. De WIR werd vastgesteld op 29 juni 1978 en trad in werking met terugwerkende kracht tot 24 mei 1978. De opschorting van de SIR werd herroepen met ingang van 29 juni 1978.

- 7 Verzoekster in het hoofdgeding heeft in 1978 en 1979 twee investeringen verricht in de Randstad, die beide voor de WIR-bijdrage in aanmerking kwamen. Voor een van die investeringen evenwel werd de bijdrage krachtens de overgangsregel van artikel 36 van de WIR verlaagd, terwijl de andere investering onderworpen werd aan de SIR-heffing.
- 8 Voor de nationale rechter heeft verzoekster de integrale bijdragen voor die investeringen gevorderd, zonder toepassing van de heffing. Zij stelde dat door de maatregelen van de SIR en de WIR, in onderlinge samenhang bezien, in feite een steunmaatregel tot stand was gekomen met dezelfde werking als de oorspronkelijke steunmaatregel in het ontwerp-WIR, waartegen de Commissie bedenkingen had geuit. Bijgevolg zouden de SIR, het gedifferentieerde tarief van artikel 36 van de WIR en de feitelijke werking van deze wet te zamen met die van de SIR, ieder voor zich dan wel in combinatie zijn aan te merken als een steunmaatregel of als steunmaatregelen in de zin van artikel 92 EEG-Verdrag, welke zonder kennisgeving op de voet van artikel 93, lid 3, van het Verdrag tot uitvoering was dan wel waren gebracht.
- 9 Van oordeel dat om uitspraak te kunnen doen, uitlegging van de artikelen 92 en 93 EEG-Verdrag in dit verband noodzakelijk was, heeft het Gerechtshof te Amsterdam zijn beslissing aangehouden en het Hof de navolgende — in de twee zaken gelijklopende — vragen gesteld:

„1. Dient of dienen de Wet Selectieve Investeringsregeling, de in die wet aangebrachte wijzigingen met het oog op de gezamenlijke werking met de Wet Investeringsrekening, het in artikel 36 van laatstgenoemde wet opgenomen gedifferentieerde tarief, dan wel de gezamenlijke feitelijke werking van die wetten, ieder voor zich dan wel in combinatie te worden aangemerkt als een steunmaatregel of als steunmaatregelen in vorenbedoelde zin?

2. Moet artikel 93, lid 3, van het Verdrag zodanig worden uitgelegd dat een kennisgeving door een Lid-Staat aan de Commissie van het voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen voor iedere belanghebbende terstond en duidelijk kenbaar moet zijn geweest?

3. Dient een zodanige kennisgeving zich ook uit te strekken tot de in het ontwerp van de steunmaatregel aangebrachte wijzigingen tijdens de parlementaire behandeling?

  4. Moet, indien van een aangebrachte wijziging in een nieuw in te voeren steunmaatregel geen kennis is gegeven aan de Commissie, terwijl het ontwerp van de steunmaatregel waarin die wijziging is aangebracht wel ter kennis van de Commissie is gebracht, het uitvoeringsverbod bedoeld in artikel 93, lid 3, laatste volzin van het Verdrag geacht worden van toepassing te zijn en, zo ja, dient dit verbod zich alsdan uit te strekken over de gehele uiteindelijk tot stand gebrachte steunmaatregel dan wel uitsluitend over het met die wijziging tot stand gebrachte gedeelte van de steunmaatregel?"
- 10 Opgemerkt zij dat het Hof zich in het kader van artikel 177 EEG-Verdrag niet kan uitspreken over de uitlegging van nationale wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen, noch over de vraag of die bepalingen in overeenstemming zijn met het gemeenschapsrecht. Het kan de nationale rechter enkel de uitleggingsgegevens met betrekking tot het gemeenschapsrecht verschaffen, die hem in staat zullen stellen de voor hem opgeworpen rechtsvraag op te lossen. In casu dienen dus de uitleggingsgegevens te worden verstrekt aan de hand waarvan het gerechtshof zal kunnen beslissen, of verzoekster in het hoofdgeding, op grond dat de Nederlandse regering zich niet aan de verdragsbepalingen betreffende steunmaatregelen van staten heeft gehouden, zich kan verzetten tegen de toepassing van de betrokken wettelijke regelingen door de belastinginstanties op haar geval.
- 11 Op bedoelde verdragsbepalingen kunnen particulieren zich slechts beroepen indien de nationale maatregelen in geding steunmaatregelen in de zin van artikel 92 zijn en de toezichtprocedure van artikel 93, lid 3, niet is gevolgd (arrest van 22. 3. 1977, zaak 78/76, Steinike & Weinlig, Jurispr. 1977, blz. 595). Zou uit de in het hoofdgeding vastgestelde feiten blijken dat de procedurevoorschriften naar behoren zijn gevolgd, dan bestaat er hoegenaamd geen reden om de aard van de bestreden nationale maatregel te onderzoeken. In deze omstandigheden acht het Hof het zinvol, eerst de vragen te onderzoeken die betrekking hebben op de procedurevoorschriften van artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag.

De tweede vraag

12 Met deze vraag wenst het gerechtshof te vernemen, of de kennisgeving van een voorgenomen steunmaatregel aan de Commissie door de betrokken Lid-Staat, terstond en duidelijk voor iedere belanghebbende kenbaar moet zijn.

13 Artikel 93, lid 3, EEG-Verdrag bepaalt:

„De Commissie wordt van elk voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen tijdig op de hoogte gebracht, om haar opmerkingen te kunnen maken. Indien zij meent dat zulk een voornemen volgens artikel 92 onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, vangt zij onverwijld de in het vorige lid bedoelde procedure aan. De betrokken Lid-Staat kan de voorgenomen maatregelen niet tot uitvoering brengen voordat die procedure tot een eindbeslissing heeft geleid.”

14 Deze bepaling gewaagt nergens van een verplichting als in de tweede vraag bedoeld, hetgeen in overeenstemming is met het doel en de context van deze bepaling. De eerste volzin van lid 3 beoogt slechts te verzekeren, dat de Commissie in het algemene belang van de Gemeenschap tijdig toezicht kan uitoefenen op elk voornemen tot invoering of wijziging van steunmaatregelen. De belangen van de particulieren worden daarentegen gewaarborgd door lid 2, dat de Commissie verplicht om, wanneer zij de daar bedoelde procedure inleidt, de belanghebbenden aan te manen hun opmerkingen te maken.

15 Op de tweede vraag moet mitsdien worden geantwoord, dat artikel 93, lid 3, van het Verdrag niet verlangt, dat de kennisgeving door een Lid-Staat aan de Commissie van voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen terstond voor iedere belanghebbende kenbaar wordt gemaakt; een desbetreffende verplichting rust enkel op de Commissie, wanneer deze de in artikel 93, lid 2, bedoelde procedure inleidt.

De derde vraag

16 In de derde plaats vraagt het gerechtshof, of de krachtens artikel 93, lid 3, eerste volzin, op de Lid-Staten rustende verplichting om de Commissie van voorgenomen steunmaatregelen in kennis te stellen, zich ook uitstrekt tot de

tijdens de parlementaire behandeling in het ontwerp van de steunmaatregel aangebrachte wijzigingen.

- 17 Dienaangaande kan worden volstaan met op te merken, dat artikel 93, lid 3, niet slechts geldt voor de invoering van een steunmaatregel, maar ook voor de wijziging ervan. Het vorenomschreven doel van de eerste volzin zou niet worden bereikt indien de Commissie enkel werd geïnformeerd over het oorspronkelijke ontwerp, doch niet over latere wijzigingen. Hierbij zij echter opgemerkt, dat dergelijke informatie kunnen worden verstrekt bij gelegenheid van het overleg tussen de Commissie en de betrokken Lid-Staat, waartoe de oorspronkelijke kennisgeving aanleiding heeft gegeven.
- 18 Op de derde vraag moet mitsdien worden geantwoord, dat de in artikel 93, lid 3, eerste volzin, neergelegde verplichting om de Commissie in kennis te stellen van voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen, niet slechts het oorspronkelijke ontwerp betreft, doch ook latere wijzigingen daarin, met dien verstande dat dergelijke informatie aan de Commissie kunnen worden verstrekt bij gelegenheid van het overleg waartoe de oorspronkelijke kennisgeving aanleiding heeft gegeven.

De vierde vraag

- 19 Deze vraag betreft het in artikel 93, lid 3, laatste volzin, geformuleerde verbod om voorgenomen maatregelen tot uitvoering te brengen voordat de bij de leden 2 en 3 voorgeschreven procedures tot een eindbeslissing hebben geleid. Het Gerechtshof vraagt, of dit uitvoeringsverbod van toepassing is op een voorgenomen steunmaatregel die in zijn oorspronkelijke vorm naar behoren is aangemeld, doch die later zonder dat de Commissie daarvan op de hoogte is gesteld, is gewijzigd, dan wel of het verbod in dat geval enkel geldt voor het met die wijziging tot stand gebrachte gedeelte van de steunmaatregel.
- 20 Gelijk het Hof onder meer in zijn beschikking van 20 september 1983 reeds heeft beklemtoond (zaak 171/83 R, Commissie t. Franse Republiek, Jurispr. 1983, blz. 2621), vormt de laatste volzin van artikel 93, lid 3, de sluitsteen van de bij dit artikel in het leven geroepen controleregeling, die op haar beurt van wezenlijk belang is ter verzekering van de goede werking van de

gemeenschappelijke markt. Het in dit artikel neergelegde uitvoeringsverbod beoogt te waarborgen dat de steunregeling geen gevolgen heeft voordat de Commissie een redelijke tijd heeft gehad om het ontwerp nauwkeurig te onderzoeken en, in voorkomend geval, de procedure van artikel 93, lid 2, in te leiden.

- 21 Hieruit volgt, dat het uitvoeringsverbod de steunregeling in haar geheel en in haar door de nationale autoriteiten vastgestelde definitieve vorm betreft. Indien het oorspronkelijke ontwerp is gewijzigd, is artikel 93, lid 3, laatste volzin, dus op het gewijzigde ontwerp van toepassing. Wanneer het aangeelde ontwerp bij de Commissie niet op bedenkingen is gestuit, maar de betrokken Lid-Staat brengt er later wijzigingen in aan zonder de Commissie daarvan op de hoogte te stellen, dan verzet genoemde bepaling zich tegen de uitvoering van de steunregeling in haar geheel. Dit kan slechts anders zijn in het geval waarin de zogeheten wijziging in werkelijkheid een afzonderlijke steunmaatregel vormt, die op zichzelf zou moeten worden beoordeeld en die dus geen invloed kan hebben op het oordeel dat de Commissie reeds over het oorspronkelijke ontwerp heeft gegeven.
- 22 Op de vierde vraag moet mitsdien worden geantwoord, dat het uitvoeringsverbod van artikel 93, lid 3, laatste volzin, van toepassing is op de steunregeling in haar geheel en in haar door de nationale autoriteiten vastgestelde definitieve vorm. Indien het aanvankelijk aangeelde ontwerp tussentijds wijzigingen heeft ondergaan waarvan de Commissie niet in kennis is gesteld, is het verbod van toepassing op het gewijzigde ontwerp, tenzij de zogeheten wijziging in werkelijkheid een afzonderlijke steunmaatregel vormt, die op zichzelf zou moeten worden beoordeeld en die dus geen invloed kan hebben op het oordeel dat de Commissie reeds over het oorspronkelijke ontwerp heeft gegeven; in dit laatste geval geldt het verbod enkel voor de met die wijziging tot stand gebrachte steunmaatregel.
- 23 Gezien de antwoorden die het op de tweede, derde en vierde vraag heeft gegeven, acht het Hof het niet meer noodzakelijk, de eerste vraag te onderzoeken.

Kosten

- 24 De kosten door de regering van het Koninkrijk der Nederlanden, de regering van de Italiaanse Republiek en de Commissie wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Vijfde kamer),

uitspraak doende op de door het Gerechtshof te Amsterdam bij uitspraken van 13 april 1983 gestelde vragen, verklaart voor recht:

1. Artikel 93, lid 3, van het Verdrag verlangt niet, dat de kennisgeving door een Lid-Staat aan de Commissie van voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen terstond voor iedere belanghebbende kenbaar wordt gemaakt; een desbetreffende verplichting rust enkel op de Commissie wanneer deze de in artikel 93, lid 2, bedoelde procedure inleidt.
2. De in artikel 93, lid 3, eerste volzin, neergelegde verplichting om de Commissie in kennis te stellen van voornemens tot invoering of wijziging van steunmaatregelen, betreft niet slechts het oorspronkelijke ontwerp, doch ook latere wijzigingen daarin, met dien verstande dat dergelijke informatie aan de Commissie kunnen worden verstrekt bij gelegenheid van het overleg waartoe de oorspronkelijke kennisgeving aanleiding heeft gegeven.
3. Het uitvoeringsverbod van artikel 93, lid 3, laatste volzin, is van toepassing op de steunregeling in haar geheel en in haar door de nationale autoriteiten vastgestelde definitieve vorm. Indien het aanvankelijk aangemelde ontwerp tussentijds wijzigingen heeft ondergaan waarvan de Commissie niet in kennis is gesteld, is het verbod van toepassing op het gewijzigde ontwerp, tenzij de zogeheten wijziging in werkelijkheid

een afzonderlijke steunmaatregel vormt, die op zichzelf zou moeten worden beoordeeld en die dus geen invloed kan hebben op het oordeel dat de Commissie reeds over het oorspronkelijke ontwerp heeft gegeven; in dit laatste geval geldt het verbod enkel voor de met die wijziging tot stand gebrachte steunmaatregel.

	Due	Kakouris	
Everling		Galmot	Joliet

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 9 oktober 1984.

De griffier
P. Heim

De president van de Vijfde kamer
O. Due

CONCLUSIE VAN DE ADVOCaat-GENERAAL
G. F. MANCINI
VAN 3 JULI 1984 ¹

*Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,*

1. Deze prejudiciële zaken hebben betrekking op de uitlegging van de artikelen 92 en 93 EEG-Verdrag, betreffende de overheidssteun aan ondernemingen, en in de eerste plaats gaat het daarbij om enkele aspecten van de procedure *ad hoc*, die de Commissie, de Lid-Staten en de betrokken ondernemingen volgens die artikelen moeten volgen, ten einde passend voorafgaand toezicht op de nationale steunmaatregelen uit te oefenen respectievelijk mogelijk te maken.

De feiten van zaak 91/83. Op 30 januari 1981 stelde de Inspecteur der Vennootschapsbelasting te Amsterdam de door Heineken Brouwerijen BV, te Zoeterwoude, verschuldigde vennootschapsbelasting over de periode 1977-78 vast op HFL 44 240 451. Tegen deze beslissing kwam Heineken op 25 maart 1981 in beroep bij het Gerechtshof te Amsterdam. Heineken stelde, dat bij de aanslag geen rekening was gehouden met het feit dat zij in de periode waarover de belasting verschuldigd was, een bedrag van HFL 32 287 582 had geïnvesteerd in nieuwe gebouwen, uit hoofde waarvan zij recht

1 — Vertaald uit het Italiaans.